

ЛУСТРАЦИЯТА – ПРАКТИКИ В ДРУГИ ДЪРЖАВИ И В БЪЛГАРИЯ

Първите законодателни мерки ограничаващи правото на бивши сътрудници на тоталитарен режим да заемат дадени постове за определен период се въвеждат като част от денацификацията на Германия 1946-1951.

С тези мерки и други свързани със символиката и философията на национал-социализма се цели дълбока ревизия на дотогавашната политическа философия от населението.

След падането на комунистическите режими през 1989г. редица страни пострадали от тези режими започват да въвеждат такива мерки. Първите три страни които веднага предприеха лустрация тогава бяха Германия, Естония и Чехословакия.

Такива закони има в Германия по отношение на режима в Източна Германия, Полша, Чехословакия (след това съответно в Чехия и Словакия), Унгария, Балтийските страни, България, Румъния, Македония.

Лустрационните закони не заплашват основните човешки права, не са акт на реванш или налагане на справедливост нито са наказание по презумпция за вина. Извършени престъпления по времето на комунистическите режими, следва да се наказват в съответствие с Наказателния кодекс, като трябва да се отбележи, че въпросът за давността на тези престъпления в България не е намерил справедливо решение.

Целта на лустрационните закони е да гарантират успешното провеждане на държавната политика в процеса на демократизация и ефективно прилагане на преориентирането на българската политика към ЕС и НАТО.

Това е особено необходимо за преодоляването на пълната енергийна зависимост на България от Русия, следствие на действията на предишни управления.

С цел за правилното прилагане на лустрационните закони, Парламентарната Асамблея на Съвета на Европа (ПАСЕ) прие „Насоки за гарантиране че лустрационните закони и сходните административни мерки съответстват на изискванията на държава основана на върховенството на закона”. Това ръководство се съдържа в Документ 7568/ 3 юни 1996г. на ПАСЕ, доклад на Адриан Северин, (Румъния , Социалистическа група).

Полша

Първият лустрационен закон в Полша е приет през 1992г., но е отменен от Конституционния съд. След няколко нови опита се достига до закона от 1996г.

В този закон лустрацията е поставена в светлината на конфликт на интереси.

С нея се занимава службата за установяване на конфликт с публичният интерес.

(Там се използва опит от „Комисии на истината и помирението” от ЮАР)

През 2007 поправка в Закона за институт за национална памет. Създава се регистър на засегнатите от мерките и на подадените декларации.

Чехия

В Чехия се прилагат не-съдебни мерки за постигане на целите на промяната.

Прословутата фраза на Хавел : **Предпочитам временна неопитност, отколкото постоянен саботаж, става мото на лустрацията там.**

Там всички заемали позиции в комунистическите секретни служби, се лишават от възможността да заемат обществени длъжности. – не могат да са държавни служители, прокурори, да заемат постове в съдебната власт, в новите специални служби, армията, държавните предприятия, централната банка, железниците, високи академични позиции и обществените електронни медии.

България

На 27 март 1992г беше обнародван **Закона за банките и кредитното дело**, в чийто § 9 имаше лустрационни разпоредби по отношение на лица заемали ръководни позиции в БКП от 15 години преди приемането на закона. Същите ограничения важаха и за лица свързани с комунистическите тайни служби и ръководители на сателитни на БКП организации. Срокът на лустрационните ограничения беше предвидено да е 5 години.

Законът беше оспорен от 49 депутати от БСП и отменен от Конституционния съд.

Законът „Панев” от 1992 -1995 целеше въвеждане на някои допълнителни изисквания към членовете на ръководните органи на научните организации и университетите. Изполван беше списъкът с „Номенклатурата” изготвен от ЦК на БКП и приет с Решение № 1045/19 юли 1978г. Към този списък бяха добавени и участвалите в репресии по време на т.нар. ”Възродителен процес”. Срокът на действие беше определен също на 5 години. В деня на влизането в сила на закона – 24 декември 1992г. Президентът Желев оспори закона пред Конституционният съд. Съдът със свое решение публикувано в ДВ от 19 февруари 1993 отхвърли аргументите на Президента. Когато през март 1995 социалистическото мнозинство отмени закона, Президентът Желев наложи вето на отмяната. Но мнозинството отхвърли ветото и отмени закона на 30 март 1995г.

Законът на Радио и Телевизия

В неговият чл.26 ал.3 се забранява на лица били сътрудници или служители на Държавна сигурност през комунистическия период да стават членове на СЕМ.

В Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресирани лица

В поправката от 2004г. в чл.4 се създава комисия, в която не могат да бъдат членове лица заемали щатни и нещатни позиции в структурите на репресивния апарат на комунистическия режим.

В „Закона за досиетата”

В Чл.5 ал.4 има изискване по отношение на членовете на комисията за разкриване и обявяване на принадлежност към ДС и другите репресивни служби на

комунистическия режим, да не са заемали позиции в тези служби. Тук това може да се разглежда и като предотвратяване на конфликт на интереси.

Позицията на ПАСЕ

В своята Резолюция 1096/1996г.

В Резолюция 1096/1996г. на ПАСЕ прие :

„11. Що се отнася до третирането на лица, които не са извършили никакви престъпления, които могат да бъдат преследвани в съответствие с параграф 7, но които въпреки това са били на високи постове при бившите тоталитарни комунистически режими и са ги подкрепяли, Асамблеята отбелязва, че някои страни намериха за необходимо да въведат административни мерки, като лустрационни или декомунизационни закони. Целта на тези мерки е да бъдат изключени лицата от изпълняване на управленска власт, ако не може да им се има доверие, че ще я изпълняват в съответствие с демократичните принципи, тъй като не са показали никаква ангажираност или вяра в тях в миналото и нямат интерес или мотивация да направят преход към тях сега.

12. Асамблеята подчертава, че по принцип тези мерки могат да бъдат в съответствие с демократичната държава под върховенството на закона, ако бъдат спазени няколко критерия. Първо, вината, като лична такава, а не колективна, трябва да бъде доказана във всеки отделен случай - това подчертава нуждата от индивидуално, а не колективно прилагане на лустрационните закони. Второ, правото на защита, презумпцията за невинност до доказване на противното и правото на обжалване пред съда трябва да бъдат гарантирани. Отмъщението никога не може да бъде цел на подобни мерки, нито пък трябва да се позволи политическа или социална злоупотреба с процеса на лустрация. Целта на лустрацията не е да се наказват хора, които се смятат за виновни - това е задача на прокурорите, които използват наказателното право -а да се защити новосъздадената демокрация.

13. Следователно Асамблеята предлага да се гарантира, че лустрационните закони и подобни административни мерки отговарят на изискванията за държава основана на върховенството на закона и са насочени срещу заплахите към основните права на човека и процеса на демократизация. Моля вижте "Насоки за гарантиране, че лустрационните закони и подобни административни мерки отговарят на изискванията за държава основана на върховенството на закона" като референтен текст.